

«Und aus dem schwebend geisterhaften Chor
Löst sich die nie gehörte Melodie.»

Nekaj malo pesmi te zbirke ne ustreza pravkar stavljenim zahtevam. Te učinkujejo ob močni izvornosti drugih nekam izkonstruirano, so premalo nastale, preveč narejene. Če bi bila Preradovičeva izpustila te pesmi, bi bila zbirka popolnejša, izostali bi bili nekateri banalni zvoki, ki motijo ubranost. Sem spadata n. pr. «Die Hirtin» in «In Purpur thronst du». Pri dveh pesmih, ki v začetku lepo zazvenita, človek obžaluje, da ju pesnica ni izvedla z enako silo do konca («Ich bin ein roter Rosenstrauch», «Herbstliches Lied»). Ostrejše samokritiko bi morala Preradovičeva porabljeti tudi pri izbiri rim. Krajšanju besed bi se ta jezikovno tako spretna pesnica lahko izogibala, če bi se odločila k zavračanju teh malih, a tako motečih peg.

V podrobno analizo posameznih pesmi se tu ne moremo spuščati. Zadoščaj samo par opazk: V prvem delu «Junge Klage», ki vsebuje malone samo polnovredne pesnitve, nas zanima predvsem «An Petar Preradović, den Dichter». Tu izraža pesnica, posebno v prvem delu, na svojevrsten način svoje hrepenenje po nečem, kar je umrlo in vendar ni mrtvo; svojemu dedu kliče:

Mein ganzes Leben wusst ich kaum von dir,
Bis heut mein nachgeborener Schmerz dich rief.
Grossvater, schläfst du tief?

Zdi se res, kakor da se je v njej zbudil dedov duh. Zakaj vse te pesmi imajo na sebi nekaj svojevrstnega, kar nam jih dela posebno zanimive; najsi tudi je instrument, ki je pesnici tako pokorno poslušen, nemški jezik, duša, ki se izraža, melodija, ki zveni, je slovanska. Ves način, kako pesnica čuti in gleda, kako podaja, kar čuti in vidi, ves sladko-otožni nastroj, ki leži na dnu teh pesmi, je čisto slovanski, prav tako fatalističnost in vdanost njenega nazora. Tudi značilna vezanost v vsem, to sopodhrtevanje kot najmanjšega dela nečesa zagonetnega, neskončnega, je v večji meri lastna Slovanu nego Nemcu, ki je tudi kot pesnik bolj individualist in bolj zase zaključen svet. Tako se res zdi, ko da v nji na svojevrsten način izzveneva to, kar je zazvenelo v njenem dedu. Lilly Nowy.

SLOVENSKI JEZIK

Maurice Maeterlinck: Življenje čebel. Priredil Jos. Wester. Založila Kmetijska matica. V Ljubljani 1929. Str. 100.

Evo vam zanimivega dela o «nedolžnih rosopivkah». Kdor pozna založniške zahteve, ne bo štel prireditelju v zlo, če je izpustil nekaj poglavij, oziroma odstavkov, zlasti ker je dodal pričujočemu čebelskemu životopisu še primeren uvod, iz katerega omenim to, da je slavni Flamec uporabil med drugimi tudi našega Janša in pa Virgila, čigar 2000letnica se bo letos obhajala. Kdor pregleda to vzneseno razpravo, se mora vprašati, zakaj je na indeksu kakor sploh vsa Maeterlinckova proizvodnja. Prevod se vobče čita gladko in težko bi bil kdo drugi bolje opravil to nalogo. Za manj šolane so tujke včasih v oklepaju raztolmačene. Pod črto pa najdeš popravke pri trditvah, ki jih je znanost doslej že točneje dognala. Manj pomembno je, če pojde nerazložena «zveneča posoda» (24) kmetu gluho mimo ušes. Pridevnik «kitinast», narejen po grški osnovi «chitón», bo bržkone vzbujala napačno zvezo s «kito».

Izražanje se mi zdi v izvorniku tu pa tam bolj pesniško, n. pr. é m o i doré et transparent — zlato-prosojni r o j (20). Ponekod pa je slovenitelj francosko

prisposodbo srečno ponašil s točnim strokovnim izrazom, vzemimo: palais — matičnik (18), maison du miel — medeni grad (9), kar je pristno v narodnem načinu, primerjaj uganko: lesen grad, poln ritastih bab; ali v ribniški popevki: žlični grad, pri Golarju: ptičji grad itd. Ugodno zvené: časnost — temps qui s'écoule (21), kolebavi zakoni — lois folles (15), roj uplahne — s'apaise (20), obrniti v prid — tirer parti (14) in dolga vrsta drugih. Dokaj pogreškov, ki se dan na dan spotikamo drugod obnje, bi zaman iskali tu, tako: za sedaj (9, nam. slabega: za enkrat), dreviti se (15) i. dr. Opisano stopnjevanje pridevnika, ki ga pobija Koštiálov «Brus», je prava bela vrana: bolj skladen (1). Nadalje naletiš na obilno nazivje, ki ga še ni v Pleteršniku: čebelstvo, čebeloslovec, čudotvor (čudovit izdelek), donosen (nam. germ. izdaten), izkapivati znoj, iztrčavati, trcalnica in trčalo (bolje bi bilo menda trcalo, po glagolu: iztrcati, 47), jalorodnost, jajcevod, klesarica, kratkoživ za éphémère, obraznica (krinka), previdevnost in predvidevnost (prévoyance), prozreti, skledoliznik, upenosen, zajemek (cuillerée), zavzetost (prédilection) in morebiti še kaj.

Sedaj pa mi bodi dovoljeno navesti nekoliko drobnjav, ki so mi vzbudile negotovanje. Hanc veniam damus petimusque vicissim. Tiskarski škrat, ki ga pri večjih narodih kroté z večjo vnemo nego pri nas, je razmeroma redko pokazal svoje rožičke: *observations* (5), *strebrički* (39), Ronsard se je rodil 1524, ne 1525 (44), *Lafongtänj* (8), *togotost* nam. *togotnost* (82). Kaj pa nikari (35), *brezdno* (75)? Nedosledno pisavo — imenujmo jo «smert na Škrabčevem vertu» — sem opazil osemkrat v: *smotren*, *smotrenost*. Zlogotvorni *r* žre okoli sebe polglasnik: *smotrni*, *vetre*, *Petrček*. Nasprotno pa je opravičena zgolj oblika: *sleherni* (15) iz *sledkterni*. *Pšica* (89) naj slove v prozi: *puščica*. Pogostna zastarelka *preje* se je samo enkrat umaknila sodobnici: *prej* (31). Jezikoznanski *radamanti* ližejo danes edino *sladčice* (52). Namesto *skrajnji* (29) naj bi stalo: *skrajen*, *dalje demant* (18), *prepasti* (29), poleg *vsekdar* nastopa *vsikdar* (59), ki je *prejkone* po krivem naslonjeno na *nikdar*, *neorganični spaček obstojati* (24) se dvakrat glasi pravilno: *obstajati*. Rusko *ogrožati* (15) bi bilo pri nas: *ogražati*, če si nočemo drugače pomagati. Razlikovanje med *predlogoma* *v* in *u* še omahuje; treba je upoštevati (VIII), *toda vdreti* (19). *Breznik loči med: izkušnja* in *skušnja* (45). Za oziralni *zaimek: kojega, katerega* (41, 79) bi se bolj prileglo: *čigar*. Izrek Ronsarda (44) izpremenimo v Ronsardov izrek. *Pridevnik na -ov*, silno priljubljen v češčini, se tudi pri nas močno rine v ospredje. Bartlov *Deutsch-slov. Handwörterbuch* daje za *Gipsfigur: sadrov kipec*, ko bi bilo reči: *sadrén*. V kemijo so ga sedaj pripustili iz nujne potrebe: *železov okis*. *Prevajalec* si ga je tam pa tam privoščil: *zadkov obroček* (60, 95), *panjeva brada* (75), pravilneje pa: *na bradi panja* (95), *panjev duh* (82), vendar najčešče: *duh panjú*. *Ognil se mu je* (94): *julijsko* in *avgustno solnce*. *Svojilni pridevnik zametava* uradna slovnica pri dveh imenih: *Maur. Maeterlinckova knjiga* (bis), čeprav je že Krelj zagrešil naslov: *gospod Trubariova kranfchina*, in narodna pesem: *Kralj Matjaževa sestra*.

Breznik (str. 152.) opozarja pri glagolih, ki imajo obliko po VI. in V. vrsti, naj se daje prednost poslednji, krajši. Nabral sem si te zglede: *razloč(ev)ati*, *izloč(ev)ati*, *uteleš(ev)ati*, *premišlj(ev)ati*, *oplojevati* (*opljajati*). Dostikrat bi kazalo seči po enostavnem nedovršniku: *izvrševati* (*vršiti*), *pomnoževati* (*množiti*), *povečevati* (*večati*), *vmešavati* (*mešati se v kaj*), *izgubljati* (*gubiti*), *prilepljati* (*lepiti*), *preprečevati* (*prečiti*, *braniti*).

Tujk se moramo še vedno otepati, saj vam ljubljanska trgovina izobeša v najlepši ulici napis o vinu z imenom «Ausbruch», ko imamo domači «samotok»

ali samomaščino, če že nočemo k Madjarom na pósodo po s a m o r o d. Tudi v tej knjižici trčiš ob nekatere izposojenke, tako laški pajčolan = tenčica, koprena, naličje, zastiralo, zavoj; pečati se = baviti se, ukvarjati se; nemški cilj, ki pa ga vendar nadomeščajo tudi slovanske tvorbe: namen, namemba, smoter, svrha, namera; iz panja v e n na plano (Breznik, S. s. 157); podati se v nevarnost, zraven pravilnega: spustiti se; óblati (hobeln) je skobljati, gladiti, likati; v poštev prihajati, poleg pravega: upoštevati, v poštev jemati; doprinesiti: prinesiti, opraviti in podobno; izpolniti dolžnost, poleg boljšega: vršiti (56) ali storiti, narediti; uživati sloves = imeti sloves, sloveti; špranja = raza, razpoka; končno veljaven = dokončen; dejanje in nehanje = delo in nedelo; čudapoln = čudovit, usodepoln = usoden; tloris = talni načrt; delokrog = področje, območje, morda tudi torišče; krogotek = krožni tok, krožitev, obtok. Galicizem: nahajati se se ni tako bohotno razpasel kakor v Kozakovem «Boju za Mount Everest», vendar bi se dal še kedaj izpodriniti z: biti, stati, ležati, kipeti, moleti, živeti itd. Romansko navdahnjeni prislov: korak za korakom pa s: korakoma, stopnjema, postopoma. Ubog ali bogat na čem nadomeščajo trebilec jezika takole: ubog (bogat) z besedami, ubog p r i pameti, bogat žita. Za bojno polje stoji prikladnejše: borišče (85). Gospe Logiki na poklon bi črtal bodisi prilastek ali pa pomanjšalnico v tehle zvezah: mala gospodinjica (živalca, kvačica, glavica, sestrica, žlezica), mali predalčki. Opravičeno pa je seveda: velike in male celice (65). Vpliv izvirnika se razodeva v: sveta skrinja (53, arche sainte) za ustaljeno skrinjo zaveze, skrinjo miru in sprave. Za analitično rečenico: postati jalov bi bila primernejša sintetična: izjal(ov)iti se, izjaloveti, kakor ostareti (40). Razen «bube» čitam petkrat: nimfa. Ker je spis namenjen preprostim slojem, bi jim skušal ponašati takele stavke: zakoni ventilacije, stabilnosti in solidnosti (47, prevetrovanja ali zračenja, stalnosti, trpežnosti): orientirati se = ogledati ali razgledati se, razvedati se, najti se v čem; tabela = razpredelnica, in še več takega... Latinska posebnost se mi zdi: preslabotna, k a k o r da bi se mogla braniti (19, 86) prim. maior sum quam cui possit fortuna nocere; enako 79: g n a n a o d svoje sle (= zaradi), v s a p r e v z e t a o d divje ljubosumnosti (= v divji lj.), 90: navdan o d nedoumne moči (= z nedoumno m.). Ob sestavljenki «sotekmovalka» (55) sem se spomnil opazke v omenjenem «Brusu», pri «starodaven» pa Breznika III, 178. Istotam stoji na str. 135 in 227, da nedovršnik ne spada v namerne stavke kot: pride, da nadaljuje (= da bi, da bo...). Ali pazi pri nas kateri prevajalec na menjavo v besedišču, kadar jo goji izvirnik? Maeterlinck rabi na priliko izmenoma: à la fin, enfin, finir, par, achever, dernier, in še kaj, v slovenskem besedilu pa najdeš okoli dvajsetkrat «končno», ki ga Udovič uvršča med učene skovanke, niti enkrat pa: nazadnje, naposled, (po)slednjič. A. D e b e l j a k.

Jezikovne drobtine. — 1.) «K a z n e n e c.» Leta 1851. je izšel Janežičev «Slovensko-nemški ročni slovar»; v njem najdeš besedo k a z n j e n e c. Izvedena je pravilno iz trpnega deležnika kaznjen kakor srbohrv. kažnjenik in deležnika kažnjen. Uporabljali so jo potem več kot 75 let, dokler ni začel neki dnevnik pisati dosledno «k a z n e n e c». To ne more biti prav; prim. razpenjen, zabranjen, oženjen, pojasnjen (od razpeniti itd.). Iz pridevnika kaznen pa naš samostalnik gotovo ni izveden. Tudi nekateri drugi slovanski jeziki imajo za pojem «kaznjene» izvedenke iz glagolov s pomenom «kaznovati»: č. trestan-ec, sh. kažnjen-ik, slovaški káraň-ec.

2.) «Č a s t i t a t i.» Srbohrv. glagol čestitati je sprejel Janežič leta 1851. v svoj slovensko-nemški slovar in kmalu se je ta izraz udomačil. Ker pa ni vsakdo vedel za etimologijo tega glagola, so začeli nekateri pisati «častitati»,